

ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН МАРСИАНСКИ ПРИБОЙ

Превод от руски: [Неизвестен], 1968

chitanka.info

Тишина, безветрие, после шумолене. Така започва марсианският прибой. Можеш с часове да стоиш в подножието на Червените скали, да се вглеждаш в безбрежните пясъци и да слушаш, да слушаш... Шумоленето е навсякъде и никъде. Сякаш от виолетовото небе като парчета се посипват полупрозрачни, прилични на скреж облаци. Стъклено шумолене. Това е съвсем точното название.

Когато то затихне, по пясъка пробягва тръпка. Тежко и мудро се издига насипът. Той се натъква пълзешком на остриите сухи буци, покрива ги и, без да бърза, започва да се сляга. Тогава буците пробиват отдолу пясъка, и се създава впечатление, че насипът преживя с щърбата си челюст. От плоските камъни лениво надолу пропълзят струйки пясък. И отново се изгърбва насипът.

А наоколо цари неподвижност — безмълвен пясък в далечината непохватими като вечността червени скали. Само тук, само в този залив и само на този бряг се люшка марсианският прибой.

Това означава, че далеко в просторите на пясъчните океани се е разразила такава буря, че от нейните пориви като от земетресение се е разтърсила неустойчивата почва. И тук, в залива, колебанията съвпадат като в резонанс, микроструктурата на крайбрежието се мени, пясъкът придобива необичайна подвижност. Подробностите никой не знае и никой не бърза да узнае; на Марс и без това има доста много неотложни работи.

Аз се старая да не пропусна нито един прибой. Стоя, гледам, слушам и мисля. Много добре се размишлява насаме с явление, подобно на което няма никъде. Изчезва времето, изчезват границите на пространството, даже тялото си не усещаш: само ти и прибойт, никой повече.

Сега брегът е пуст. А по-рано тук беше шумно. Помня как бяха смаяни радистите на Земята от молбата да се изпратят пливки. Да, намери се шегаджия, който не се стърпя да надене върху скафандъра пливки, за да се потопи в прибоия. Тогава насам долетяха да се къпят всички: новациите, за да има какво да разкажат на Земята, а кореняците ги влечеше тъгата по водата — по истинската вода, истинския прибой, истинското море.

Шегаджията беше, разбира се, Ванин. Не че остроумието беше черта на неговия характер: даже точно обратното. Но до каква степен са сложни, противоречиви и неочаквани нашите постъпки, когато ги

ръководят чувствата! Особено у такива притворени хора като Ванин. И как странно и заплетено изглеждаше всичко това пред лицето на марсианския прибор...

Случаят с Ванин тогава разстрои всички със своята привидна нелепост. Сега тази история е обградена с легенди, в които трагичното се преплита с комичното, смелостта — с безразсъдството. Колко е далеко всичко от истината! И какви все още пеленачета изглеждаме ние с нашите ракети, изкуствен белтък и ядрена енергия, когато в името на своите интереси се мъчим да разбираме и предварително да предвиждаме постъпките на човека.

Помня първото разузнаване на Марс. Ние не можехме да рискуваме, нямахме право да рискуваме и всяка неудача би ни върнала далеко назад. А пред нас беше неизвестната планета, на която всичко можеше да се случи и нищо не можеше да се предвиди отрано. Затова не биваше да се направи нито една случайна стъпка, осигуряване навсякъде и никъде. Програма на предпазливостта...

Бяхме шестима. Но когато хората са шестима, един от тях непременно ще се окаже страхливец. Не, разбира се, в обикновеното значение на тази дума, съвсем не. Просто някой трябва да бъде по-предпазлив от другите, повече нерешителен и повече скован. Нито обстановката, нито броят на хората имат някакво значение за това.

Нашият Ванин също не беше страхливец в истинския смисъл на думата. Моля, ви! На Земята при нормални условия, той би бил поне осми по смелост от десет души. Но на Марс той беше най-предпазливият и най-страхливият — сега вие знаете вече, какво подразбирам под тази дума.

Не, формално неговото поведение беше безупречно. Той не побягваше при среща с неочакваното, не се паникьосваше при трудни положения. Но никога не отиваше първи там, където пътят не беше разузнат. Той винаги стъпваше в стъпката на този, който вървеше пред него. Разбирате, нали?

Но той и не можеше да се застави да постъпва иначе. Видял бе у себе си този недостатък, опитал се бе да го преодолее — но не можеше. Не възнамерявам да обяснявам защо — човешката психика е все още тъмен лес. Може би поради необичайността на обстановката, а възможно е и поради внушението: „Бъдете предпазливи, бъдете предпазливи“... Та знаете ли вие колко трудно бе да се движиш по

Марс пред всички?! А няма ли изведнъж да се разтвори почвата, изведнъж да се случи нещо такова, което да те помете? И такива глупави мисли ни се въртяха из главата. Марс е това, не е Земята...

Да... Никой не упрекуваше Ванин, освен той самият себе си. А по-късно и ние започнахме да се подсмиваме на неговата свръхпредпазливост. Това стана, когато Марс не ни се струваше вече така тайнствен, когато попривикнахме и доловихме със сърцето, а не с ума, че марсианската природа съвсем не е по-коварна от земната, а може би даже обратно. Ванин обаче последен разбра това. И нашите шегички го засягаха.

Да се обвиняваме ли за това? Със стара дата това, разбира се, е възможно. А така, като сложим ръка на сърцето? Ние сме весели хора. Без чувство за хумор, колкото и парадоксално да ви звучи, не бива да се изследват планетите, ще изгориш от пренапрежение. А шегата, в това ме убеждава целият мой опит, е като предпазен клапан. Посмееш се и веднага ти олекне.

Точно и в тези дни, когато ние се бяхме освободили вече от страха, а Ванин още не беше, стана откриването на марсианския прибор. И колкото и да е странно, откри го тъкмо той, Ванин.

Ето как стана това.

Ние се приближавахме, ей на, към тези червени скали от страната на пясъците. Тъкмо наблизко от тях се чуваше стъкленото шумолене, предвестник на приборя. Но ние се доближихме до скалите, когато то вече беше притихнало и затова нищо не ни предупреждаваше.

Ванин по силата на своята привычка вървеше отзад, като стъпваше следа в следа.

Ние вече се бяхме измъкнали на брега. На Ванин му оставаха няколко крачки. В този момент пясъкът се залюля и от изненадата Ванин падна. Искеше да стане, но краката му затъваха в пясъка. Той се въздържа, не извика, но ние всички видяхме как лицето му побеля. Докато ние трескаво размотавахме капроновото въже, докато да го подхвърлим, приборят потопа Ванин няколко пъти в пясъка и той разбра, че нищо страшно няма. Пясъкът в чертите на приборя не можеше да се нарече в никакъв случай движещ се. Променлив той ставаше само на повърхността; можеше почти навсякъде да се стъпи и

да се напипа твърдо дъно. Причината за това вероятно беше, че при скалите бе твърде плитко.

Ванин бързо съобрази положението си (последно доказателство, че страхливец в обикновеното съдържание на понятието той въобще не беше). Той не позволи да го извлекат и си излезе сам, като се прикрепяше за въжето само така, за всеки случай.

Когато разбрахме, че нищо страшно в това положение нямаше, ние не можехме да удържим смеха си при спомена за нелепите движения на Ванин, за неговата объркана физиономия. Как бихте възприели вие този смях? Вероятно накрая сами бихте се присмели на себе си. Ванин обаче „се вмъкна в бутилка“. Стори му се, че ние намираме неговото поведение за страховито. За подобно нещо, разбира се, нямаше никакви основания. Всеки от нас, уверен съм, би се изплашил, в случай че почвата един път започне да мърда под краката му. Но Ванин както вече ви казах, изживяваше болезнено своята, както той си мислеше, „непълноценност“. Изведнъж той се обиди сериозно. Първо, при това положение той се държал мъжествено, второ, приборът е негово откритие.

И Ванин разгорещено започна да доказва недоказуемото — че той ни капка не се е изплашил, че не ставал само от желанието по-добре да изучи явлението.

— Освен това — вие не го разбирате — да се къпеш в прибор е много приятно! — заяви той.

Не му вярвах.

Тогава, преди да успеем да го удържим (никой и не очакваше), той се хвърли в прибор, легна под вълните, като придаде на лицето си небивало блаженство.

— Хлапак! — справедливо затропа с крака капитанът. — Незабавно назад!

Той излезе широко усмихнат: доказа!

Ние се възмутихме от неговата постъпка, но се позаинтересувахме. А какво ще стане, ако опитаме?

Внимателно, с голяма предпазливост двама от нас влязоха в прибор. Та то било приятно! Струва ти се, че ти самият лежиш неподвижно, а скалите, хоризонтът, небето с редките звезди, застанали в зенит, се люлеят. Отмерени, приспивни колебания и едновременно

усещаш плавен полет, неясно накъде нагоре ли, надолу ли? С нищо несравнимо впечатление!

А после върху тебе неизбежно връхлита цял насип от пясък, ти потъваш и това изглежда страшно, започваш да се мяташ, за да се задържиш, и в тази борба има хазарт, макар и предварително да се знае, че нищо лошо няма да се случи.

Трябва наистина да се изпита какво значи марсиански прибор. Трудно е да се опише по простата причина, че на Земята няма нищо сходно с него, Необходимо е сам да почувствуваш този полет в нищото, това бавно потопяване в пясъка, за да разбереш притегателната сила на прибора.

Ето защо със своето откритие Ванин стана герой. Но него не го задоволяваше нашето признание. Той искаше наново и наново да се утвърждава, да опровергае това, което беше така преувеличено от неговото въображение. На Марс пристигаха нови хора, довеждаха ги при прибора и, разбира се, неговият първооткривател и изследовател, Ванин, им го показваше. Всъщност и за това малкото, което знаехме за природата на прибора, бяхме задължени на Ванин. Но той се грижеше повече от всичко за впечатлението.

О, впечатлението биваше чудесно! Представете си само групата от новаци, още изплашени, неуверени в себе си, които очакват чудеса, и до тях Ванин — опитният, спокойният кореняк, на когото е известно вече всичко и не му прави впечатление нищо. Ето го, съпроводен от възторжени погледи, да се спуска от брега срещу страшния със своята загадъчност насип, ляга под него, плува. По-нататък следваше коронният номер: Ванин се оставяше да го засипе пясъчният вал. Рядко някой можеше да се въздържи да не извика неволно, когато пясъкът изцяло скриваше човека — той изчезваше, а вълните се люшкаха над лобното място, над погълнатата жертва хладни, бавни, равнодушни. А наоколо тишина, безветрие, беззвучно движение на пясъка, надвиснал купол на виолетовото небе над мрачната равнина; минават минути, а Ванин го няма и няма — изчезна, потъна.

Ние се стараехме, в случай че някой от нас присъствуваше, да не разваляме ефекта и привично добивахме загрижен вид. Затова пък още по-поразяващ бе моментът, когато Ванин из един път се надигнеше изпод пясъка!

Това също беше негов фокус. Именно той откри, че даже двуметровият слой от пясък не е пречка за човека в скафандъра с хидроусилватели „да възкръсне от мъртвите“ — просто по-малка е силата на тежестта отколкото на Земята. Освен това пясъкът не можеше и да завлече човека на дълбоко: Ванин щателно бе проверил това, и се беше убедил, че можеш да стоиш с часове под пясъка, докато не се изчерпи кислородът в балона. Но за новациите всичко това беше чудесия!

Тайничко ние даже се гордеехме с ефекта на Ванин и с нетърпение очаквахме поредния сеанс. Наистина капитанът мърмореше и даже съветваше Ванин да прекрати тези глупости. Той правеше това обаче не защото се страхуваше от нещо лошо, а от любов към реда и целесъобразните действия. Ванин, разбира се, не искаше и да чуе за подобно нещо: това беше неговият прибор, показните къпания бяха неговата слава и той не възнамеряваше да се разделя с нея. Ха разгадай човешката природа, де! Впрочем сам капитанът не се отказваше от удоволствието да се изкъпе...

Въобще ние като че ли позабравихме една проста истина. За човек, който плува лошо, шансът да потъне е малък, защото такъв човек внимава. Не е голям рискът и за добрия плувец. Най-често загиват хора, на които им се струва, че те могат вече добре да плуват, когато в действителност не е така.

Ето че с времето ние попаднахме точно в тази зловеща полоса. До този момент всичко вървеше успешно и ние станахме по-смели. Но Марс още не беше покорен. На нас само ни се струваше, че е така.

Отрезвяващият ден както винаги, настъпи неочаквано. На Марс прилетя нова група. Сред новите имаше и две девойки. Бяха ги довели да видят прибора. Ванин радостно потриваше ръце. Какво ли само не извърши! Той надмина себе си. Момичетата ахкаха и охкаха, в очите им сияеше възторг, който, Ванин в това не се съмняваше, след коронния номер ще премине в обожание.

Вие се досещате, разбира се, какво се случи след това. Ванин се остави да бъде засипан. Минаха десет минути, половин час... Но той не се появяваше! Малко по малко и ние започнахме да се вълнуваме. Но никой нищо не предприемаше. Глупаво ли? Не съвсем. Наистина Ванин потъваше по десетки пъти; потапахме се и ние. Имаше въздух за няколко часа. А на брега бяха девойките... Разбира се, че той този

път ще потъне за по-дълго време от обикновеното. Какви глупаци бихме изглеждали, ако пропълим да го измъкнем, а той да изскочи с кикот, като дявол от кутия!

Така и вървеше времето. Проклет да е страхът от срама! В края на краищата ние влязохме в приборя, за да разберем каква е работата, а пред останалите обявихме, че ние също искаме да се изкъпем. Разбира се, след като се бяхме поставили в такова нелепо положение, ние можехме да търсим Ванин само крадешком.

Но ние нищо не открихме.

Чак тогава отхвърлихме вече лъжливата гордост. Сигурно ви се е налагало да копаете блатна тиня? Тогава вие ще си представите поне малко какво ни беше. Намерихме Ванин едва след като приборят бе затихнал и пясъкът отново бе слегнал.

Към това време Ванин се беше вече задушил — кислородът в скафандъра му се беше свършил. Както се изясни после, Ванин останал затиснат под скала и не можал да се измъкне; пречело му движението на пясъчния насип.

Нима това не беше нелепа случайност, от която можеше да загине по същия начин всеки от нас? Нелепа, съгласен съм. Но в това, че първата жертва на Марс беше Ванин, аз виждам някаква закономерност. На дъното на приборя случайността дебнеше всекиго от нас, но шансовете да попадне в капан за Ванин бяха несравнимо по-големи: той по-често и по-смело от всички нас се вмъкваше в приборя.

Не възнамерявам да споря, ако моето обяснение за всичко случило се ви се стори невярно. Аз изложих фактите, а често се случва, че веригата от събития, подтикнала човека към някаква постъпка, може да бъде изтълкувана съвсем иначе.

Работата не е в това. Аз гледам в приборя, в сменяването на тежките вълни, в които нищо не се отразява, и мисля. Сега вече никой не се къпе в приборя. Но ще се къпят, особено когато Марс стане населен, това е неизбежно. Всичко ще премине в равновесие, всичко ще бъде познато на всяка педя земя на тази планета ясно ще се означава границата между безопасното и опасното, Между смелостта и страха, между решителността и храбростта. Така ще бъде. Но нима и занапред това не ще мине без Ваниновци?

Публикувано в списание „Авиация и космонавтика“, брой 6/1968

г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.